

Maak zelf maar groepjes, of toch niet?

'Je merkt ook wel gewoon vaak van...als er een paar studenten zijn met een culturele achtergrond in de klas en de rest is wit, meestal zie je al die witte mensen...die vormen een groepje en al die culturele mensen gaan bij elkaar. Dat zie je meestal wel altijd...' (hbo-student, 2023).

Het onderwijs is dé plek waar alle kinderen en jongeren naartoe gaan en waar verschillen samenkomen. Een van de belangrijkste doelen van gemengde scholen is dat kinderen en jongeren met verschillende achtergronden samen leren, samen werken en leren samen te leven. Dat gaat niet vanzelf, maar dat moet worden georganiseerd en het werken in groepjes is daarbij een van de belangrijkste methoden om dat te leren.

Het samenwerken in groepjes door kinderen en jongeren wordt steeds meer gebruikelijk in het onderwijs. Dat kan op basis van een heel concrete vraag zijn vanuit de praktijk, maar het kan ook gericht zijn op het organiseren van activiteiten in de school of in de klas zelf. Met elkaar samenwerken is een belangrijk onderdeel van de opleiding, want door te leren goed met elkaar samen te werken krijg je immers inzicht in individuele verschillen tussen jongeren, maar ook in je eigen leer- en samenwerkingsstijl.

In de praktijk blijkt echter dat veel docenten het lastig vinden met de dynamiek die bij het samenwerken in groepjes plaatsvindt om te gaan. Dat begint al bij de start: laat je jongeren zelf groepjes maken of maak je als docent zelf een groepsindeling? Op het moment dat jongeren zelf groepjes mogen maken, blijkt dat veel van deze groepjes zich gaan vormen via 'etnische' of 'culturele' lijnen. Je ziet veelal dat jongeren met een migratieachtergrond bij elkaar gaan zitten en dat geldt ook voor jongeren zonder migratieachtergrond. Onbekend blijkt nog altijd onbemind... Omdat het onderwijs een plek is voor ontmoeting en ontwikkeling, ervaren veel docenten dit als een dilemma. Laat ik jongeren zelf groepjes maken, met als gevolg dat niet iedereen elkaar leert kennen, er geen uitwisseling onderling plaatsvindt en bestaande, hardnekkige beelden van en over elkaar in stand blijven? Of deel ik zelf de groepjes in met als gevolg dat ik weerstand kan gaan krijgen vanuit jongeren? Daarnaast blijkt ook dat veel docenten de groepsdynamiek binnen een diverse groep lastig vinden omdat ze zich handelingsverlegen voelen om met mogelijke conflicten in de samenwerking tussen jongeren om te gaan.

Binnen een diverse school is samenwerking dé manier om jongeren met elkaar in contact te brengen. Ze hebben dan immers een gemeenschappelijk doel dat moet worden gehaald en dat ook met een cijfer wordt beoordeeld. Het is dan ook zeer aan te bevelen om als docent zelf heel diverse groepjes te maken, zodat jongeren met elkaar leren samenwerken en in contact komen met leeftijdsgenoten met een heel andere achtergrond. Tegelijkertijd weten we uit onderzoek dat er bij samenwerking in groepjes een grote druk kan komen te staan op de groepsleden, die onderlinge spanningen juist kan aanwakkeren. Het is dus belangrijk dat docenten zich dit vooraf realiseren en daarop inspelen.

Uit onze onderzoeken is naar voren gekomen dat docenten, veel meer dan nu het geval is in het onderwijs, groepsvorming langs 'etnische' of 'culturele' lijnen zouden moeten doorbreken door zélf groepen te maken en die zo frequent van samenstelling te wijzigen dat alle jongeren elkaar binnen een half jaar in een projectgroep hebben ontmoet. Hierdoor leren jongeren elkaar écht kennen en is het onderwijs ook daadwerkelijk dé plek waar ontmoeting en uitwisseling plaatsvindt, uiteraard onder begeleiding van een docent.

Hoe zorg je ervoor dat samenwerking in groepen goed werkt in de onderwijspraktijk?

- Start met kleine en praktische opdrachten die aansluiten bij de belevingswereld van jongeren. Hierdoor kan samenwerking in groepjes die jongeren niet zelf hebben gekozen eenvoudiger plaatsvinden;
- Maak de groepsindeling niet onderhandelbaar. De docent maakt de groepjes, de groepsindeling is een gegeven;
- Zorg voor een goed uitgewerkte opdracht, met een heldere structuur, aandacht voor taakverdeling, regelmatige afstemmingsmomenten en ruimte voor tussentijdse evaluatie. Met de groep en met de groep en de docent;
- Wees als docent bereikbaar voor vragen of problemen die door de groepsdynamiek kunnen ontstaan en neem hierin de regie;
- Niet alleen het uitwerken van de projectopdracht is een doel, maar ook de onderlinge samenwerking tussen de jongeren. En het leren hoe je dat op een constructieve manier doet. Dat betekent ook dat je als docent jongeren helpt inzicht te krijgen in wat je aanspreekt in de samenwerking met de andere groepsleden en waardoor ergernissen worden veroorzaakt en kunnen worden weggenomen;
- Realiseer je als docent dat niet elke jongere groepssamenwerking prettig vindt. Het is dan ook belangrijk groepswork af te wisselen met individuele opdrachten. In een onderwijscontext zijn niet alle jongeren even sociaal gericht, ze zijn in eerste instantie gericht op hun individuele cijfer en hun individuele diploma. Samenwerking met anderen kan soms als hinderlijk worden ervaren. Ook hierin is het belangrijk als docent te wijzen op het belang van leren samenwerken met mensen omdat dit in toekomstige beroepen ook het geval is.

Het onderwijs is de plek waar jongeren elkaar ontmoeten en waar overeenkomsten en verschillen zichtbaar worden. Dat is inspirerend en verrijkend, maar kan er in de samenwerking tussen jongeren ook toe leiden dat verschillen zorgen voor frustraties en bevestiging van stereotype beelden van elkaar. Door samen te werken in een diverse groep, onder begeleiding van een ervaren docent die met groepsdynamiek weet om te gaan en verschillen tussen jongeren niet beschouwt als iets ingewikkelds, maar als onderdeel van het groepsproces zelf, leren jongeren niet alleen een gemeenschappelijk einddoel te behalen (de opdracht), maar krijgen ze ook de mogelijkheid elkaar te leren kennen en vriendschappen te sluiten met leeftijdsgenoten met wie ze anders niet in contact waren gekomen. En in de huidige, gepolariseerde, samenleving is dat een belangrijke taak van het onderwijs.

Machteld de Jong is sinds 1999 verbonden aan Hogeschool Inholland en is sinds 2018 lector Diversiteitvraagstukken. Daarnaast is ze docent-onderzoeker aan de Hogeschool van Amsterdam en werkt aan een 2-jarig project voor het Ministerie van OCW op het thema kansengelijkheid. Ze

promoveerde in 2012 op identiteitsvorming van hoogopgeleide Marokkaans Nederlandse jongeren. In haar werk houdt ze zich bezig met kansengelijkheid in brede zin van het woord.

Zie voor meer informatie:

Machteld de Jong en Huub Nelis (2018). *Help. Onze school is gekleurd! De toekomst begint in het onderwijs*. Amsterdam: Nijgh en Van Ditmar.

Bouziane, Mohamed, Yesim Candan, Julia Delhaas, Gundo Demirtukoglu, Sjaak Toonen en Machteld de Jong (2023). *Studentonderzoek Diversiteit en Inclusie*. Diemen: Hogeschool Inholland.
www.lectoraatdiversiteitsvraagstukken.nl